

Tillidens dialektik - Velfærdsarbejdet i et integrationsprojekt

Vanessa Paladino og Jonathan Harmat

Med udgangspunkt i et etnografisk studie af velfærdsarbejdet i et integrationsprojekt for indvandrer- og flygtningekvinder argumenterer vi for, at velfærdsarbejdet implicerer et uløseligt dialektisk samspil mellem tillid og mistillid. For at få greb om disse relationer tager vi udgangspunkt i *måltidet*, der både er et sociologisk fænomen, som særligt Georg Simmel har analyseret, og en empirisk forekomst i materialet, der på eksemplarisk vis fremstiller de normer og værdier, som velfærdsarbejderne søger at introducere kvinderne til. Gennem et kalejdoskopisk blikskifte mellem to måltider – en julefrokost arrangeret af velfærdsarbejderne og en eid-middag arrangeret af kvinderne – undersøger vi, hvordan dialektikken mellem tillid og mistillid udspiller sig i den velfærdsprofessionelle hverdag. Vi viser, at mistilliden til kvinderne muliggør en velfærdsprofessionel *etos* og legitimerer pædagogiske interventioner, hvis formål er at myndiggøre kvinderne. Men mistilliden implicerer samtidig tillid til, at kvinderne, gennem det rette velfærdsarbejde, formår at blive en del af det danske velfærdssamfund.

Emneord: Tillid, velfærdsarbejde, integration, Simmel, måltid

'Essensen i det danske samfund bygger på tillid, ik'...'. Sådan lyder en prægnant udtalelse fra en velfærdsarbejder under et halvt års feltarbejde i et integrationsprojekt for indvandrer- og flygtningekvinder, der på mange måder opsummerer hvilke normer og værdier, velfærdsarbejderne mener, at arbejdet skal indføre kvinder i. Velfærdsarbejderne er blevet betroet opgaven med at tilvejebringe velfærd på vegne af det danske samfund, og de ser tilvejebringelsen af tillidsvækkende relationer og en kultivering af tillid til velfærdssamfundet som essentielt i denne henseende.

Det er ambitionen med denne artikel at vise, at opgaven med at skabe disse tillidsrelationer ikke er så entydig, som det ved første øjekast kan se ud til. Det er den ikke, fordi velfærdsarbejdet må siges at være båret af en række spændinger og modsætninger, der bunder i, at velfærdsarbejdet fundamentalt set implicerer et uløseligt dialektisk samspil mellem tillid og mistillid. I vores forsøg på at fremdrage tillidsrelationen mellem velfærdsarbejdere og kvinder i velfærdsarbejdet, ønsker vi samtidig at fremdrage denne relation med hensyn til dens begrebsmæssige modsætning – mistilliden – for dermed at

kortlægge tillidsrelationens bagside og dens betydning for velfærdsarbejdet. Det dialektiske træk består altså mere præcist i, at begreberne tillid og mistillid ikke blot kan tænkes som modsatrettede og gensidigt udelukkende; for netop på grund af deres gensidige tilstedeværelse i velfærdsarbejdet, sammenfalder disse modsætninger som væsensbetingelser i velfærdsrelationen (Laugesen og Wiewiura 2019, 238). På baggrund af artiklens analyse hævder vi, at denne indre dialektiske spænding – dette sammenfald af modsætninger – kan siges at udgøre selve mulighedsbetingelsen for velfærdsarbejdet. Velfærdsarbejdet bygger på et oprigtigt ønske om at tilvejebringe tillid, men det er netop den herskende mistillid til kvinderne, der er med til at udpege de problemer, som velfærdsarbejdet har til formål at afhjælpe ved at vække tillid. Således spiller mistilliden en central rolle i legitimeringen af pædagogiske interventioner, med henblik på at gøre kvinderne myndige og tillidsfulde. Hensigten med velfærdsarbejdet er altså ikke den totale afvikling af mistillidsrelationen, idet den er dets *raison d'être*.

Betragter vi forskningen i velfærdsprofessionelt arbejde, tegner der sig en række forskellige tendenser. Professionsforskningen har typisk studeret velfærdsarbejde ved at fokusere på de velfærdsprofessionelle grupper, der udfører arbejdet, såsom pædagoger, lærere, socialrådgivere og sygeplejersker (f.eks. Fauske 2008; Hjort 2004). Andre forskere har derimod rettet blikket mod målgrupperne for arbejdet, som til forskellige tider er blevet identificeret som blandt andet 'fattige' eller 'socialt udstødte' (f.eks. Järvinen og Mik-Meyer 2003, 11–15; Villadsen 2004, 19–24). I forlængelse af målgruppefokusset har dele af integrationsforskningen undersøgt 'indvandrere og flygtninges' oplevelser af og erfaringer med det danske velfærdssamfunds integrationsbestræbelser (f.eks. Danneskiold-Samsøe 2006; Johansen 2013; Mørck 1998; Olwig og Pærregaard 2007). Hvor disse tendenser overvejende har fokuseret på de velfærdsprofessionelle henholdsvis de forskellige målgrupper, har en række forskere for nylig rettet blikket mod *relationerne* mellem dem. Ved at fokusere på disse relationer, har de fremhævet de flertydige, ambivalente og ofte paradoksale relationer, der karakteriserer velfærdsarbejdet, men som har det med på finurlig vis at unddrage sig analyse (Padovan-Özdemir og Øland 2017; Øland 2019).

Vi ser vores artikel i forlængelse af og som et bidrag til disse sidstnævnte studier, da vi ligeledes ønsker at kaste lys over de paradoksale *relationer* mellem velfærdsarbejderne og kvinderne. I vores empiriske materiale er det særligt velfærdsarbejdernes udsagn og perspektiv, der kommer til udtryk, hvilket betyder, at vi i overvejende grad vil belyse *relationerne* gennem deres perspektiv. Dette kan måske synes 'ensidigt', men det er vigtigt at bemærke, at vi netop betragter relationerne *gennem* deres perspektiv, ikke *fra* det. Ved at betragte relationerne *gennem* velfærdsarbejdernes perspektiv forsøger vi at undgå at reproducere billedet af agens-løse kvinder. Samtidig tillader det os at stille skarpt på de paradoksale relationer i velfærdsarbejdet; det vil i dette tilfælde sige de dialektiske relationer mellem tillid og mistillid.

Det skal slutteligt bemærkes, at sigtet med artiklen ikke er at underkende de mange velfærdsarbejdere, der dagligt ønsker at hjælpe og gøre en forskel, men derimod at vise hvordan et dialektisk samspil mellem tillid og mistillid skabes i velfærdsarbejdets praksis og fungerer som dets mulighedsbetingelse. Ved at vise hvordan dialektikken mellem tillid og mistillid etableres og pege på, hvilke konsekvenser det har for velfærdsarbejdere såvel som for de mennesker, arbejdet retter sig mod, sigter vi ikke mod en løsning. Det er i sin karakter uløseligt. Vi håber derimod, at analyserne kan give anledning til refleksioner over den givne praksis.

Mellem teori og empiri – måltidet som analysestrategi

For at stille skarpt på dialektikken mellem tillids- og mistillidsrelationer i velfærdsarbejdet, tager vi i artiklen udgangspunkt i den tyske sociolog Georg Simmels samfundsbegreb. For Simmel består samfund (*Gesellschaft*) i det, han kalder *samfundsmæssiggørelse* (*Vergesellschaftung*), dvs. en kontinuert proces, hvorigennem forskellige individer indtræder i vekselvirkende relationer med hinanden, og dermed skaber forskellige former for socialitet (Simmel 1998, 24–27, 53–55). På baggrund af Simmels begreb om *samfundsmæssiggørelse*, hævder vi, at samfund ikke udgår ét sted fra eller følger én rationalitet, endsiges er stabilt. Det sociale livs vekselvirkninger og interaktioner, som tilsammen konstituerer samfundet, har ikke ét center, men er udgjort af mange dynamiske processer og sammenvævede relationer. Denne antagelse gør det muligt for os at konstruere vores forskningsgenstand – velfærdsarbejdet i et integrationsprojekt – som et dynamisk, mangfoldigt og relationelt samfundsmæssigt fænomen, der åbner muligheden for at tage de ofte spændingsfyldte relationer, dissonanser og undvigelse, som virkeliggøres i velfærdsarbejdet, seriøst.

Da Simmel fremhæver, at samfundet muliggøres og skabes i de mange former for vekselvirkninger, som konkrete individer indgår i, privilegeres analyser af hverdagens små og måske uanseelige sociale interaktioner. Med andre ord er det i den konkrete hverdag, som når vi eksempelvis spiser sammen i det daglige, at vi er med til at skabe samfund. Dette mikrosociologiske perspektiv giver os mulighed for igennem artiklen at holde vores fokus på velfærdsarbejdets hverdagsinteraktioner som ambivalente og paradoksale samfundsmæssiggørende relationer. Det gør vi med henblik på at vise at de samfundsmæssiggørende relationer, der foregår på dette mikroskopiske hverdagsniveau, har implikationer for de større, makroskopiske samfundsstrukturer (Simmel 1998, 39). Vi ønsker derfor at analysere de sociologiske aspekter og implikationer af tillid- og mistillidsrelationer i velfærdsarbejdets konkrete praksis, da vi på den baggrund mener at kunne pege på nogle mere generelle samfundsmæssiggørende træk ved velfærdsarbejdet. I artiklen begrebsliggør vi tillid- og mistillidsrelationer i velfærdsarbejdet, som de udkrystalliserer sig i hverdagens måltider.

Det må her bemærkes, at måltidet i denne artikel spiller en dobbelt funktion. På den ene side fungerer måltidet som en empirisk forekomst i materialet, hvorigennem vi fremdrager nogle af de normer og værdier, der udveksles og forhandles mellem velfærdsarbejderne og kvinderne. I den forbindelse tager vi udgangspunkt i to forskellige måltidsseancer i et integrationsprojekt: En julefrokost arrangeret af velfærdsarbejderne og en eid-middag organiseret af kvinderne. Ved på kalejdoskopisk vis at skifte fra det ene måltid til det andet, hvor rollerne skifter fortegn, forsøger vi at indfange det mangfoldige og skiftende men også paradoksale, ambivalente og dialektiske ved de vekselvirkende relationer mellem velfærdsarbejderne og kvinderne, som udgør den samfundsmæssiggørende socialitet i velfærdsarbejdet.

På den anden side er måltidet et fænomen, som Simmel var en af de første til at tillægge *sociologisk* betydning. Simmel viser i essayet *Måltidets Sociologi* fra 1910 (Simmel 1998, 135–43), hvordan måltider har afgørende betydning for konstitueringen af sociale fællesskaber. Måltidet har ifølge Simmel indbygget det paradoks, at spisning på én og samme tid er en fællesmenneskelig og egoistisk handling: 'Af alt det, der er fælles for mennesker, er følgende det, de er allermost fælles om: De må spise og drikke', skriver Simmel, men han påpeger samtidig, at 'det den enkelte spiser, kan ingen anden under nogen omstændigheder spise' (Simmel 1998: 135). Simmel adskiller således to grundlæggende funktioner ved måltidet: Dels er det det mest individuelle og ekskluderende – nemlig den enkeltes optagelse af næring, som mennesket deler med alle levende væsener – og dels er det en mellemmenneskelig fællesnævner, der er selskabeliggørende, normgivende og fungerer socialiserende og inkluderende (Christensen og Jacobsen 2019, 413–14).

Denne socialiserende funktion ved måltidet kommer blandt andet til udtryk i regelmæssigheder. Disse regelmæssigheder kan eksempelvis udtrykkes gennem de tidspunkter, der spises på, hvem der deltager, hvad der spises, hvordan der spises, samt andre regelsæt, etiketter, konventioner og normer, der strukturerer måltidet (Simmel 1998, 137–38). Kort sagt formidler måltidet som rituel praksis socialisering i kraft af regler eller etikker, som forventes efterlevet. Måltidet kobler sig således til bestemte opfattelser af dannelse, civilisering og opdragende adfærd, og er dermed udtryk for, hvordan disse opfattelser kan efterleves og mennesker kan socialiseres.

Vi ser altså måltidet som en særlig frugtbar indgang til at belyse 'velfærdsarbejde', fordi måltidet må siges at udgøre dét, som den franske sociolog Marcel Mauss har kaldt et 'totalt socialt fænomen', der kobler sig til et hav af moralske, sociale, økonomiske, religiøse og æstetiske forhold (Mauss 2011, 1–5). Sammenholdt med vores empiriske materiale, forekommer måltidet – det at 'bryde brød med hinanden' – at etablere en tillidsvækkende relation, hvor måltidet på generøs vis inkluderer nogle i et fællesskab; men på samme tid er måltidet også med til at udstille forskelle i normer, etiketter og regler. Måltidet optegner således

kulturelle, religiøse, økonomiske og smagsmæssige grænser. Dermed kan måltidet i lige så høj grad vække mistro og mistillid til, hvorvidt 'den anden' kan integreres i et givent socialt fællesskab. Det er altså denne dialektiske spænding, som synes at operere i måltidet, der *på samme tid* kan være socialt inkluderende og tillidsvækkende og ekskluderende og mistillidsvækkende, som vi fokuserer på.

De følgende analyser af hverdagens måltider bygger på et feltarbejde foretaget i perioden april 2018 til januar 2019. Materialet har et omfang på 26 dages deltagerobservationer, seks interviews med velfærdsarbejdere og to årsberetninger. Artiklens analyse er en skæring i dette materiale¹. Inden vi vil gå videre og udfolde de mikrosociologiske analyser af forskellige måltidsseancer, vil vi kort beskrive det integrationsprojekt, som måltiderne udspiller sig i, og som vi kalder 'Grønnelund'².

Integrationsprojektet Grønnelund

Integrationsprojektet Grønnelund har eksisteret siden 00'erne og henvender sig ifølge projektet selv til 'indvandrere- og flygtningekvinder'. Projektet har åbent alle hverdage fra 9-16 og besøges dagligt af op til 60 kvinder, der dels er indvandret fra Tyrkiet, Pakistan, Marokko og Bosnien, eller som er flygtet fra Syrien, Iran, Afghanistan, Irak og Libanon. Arbejdet med kvinderne varetages af en række velfærdsarbejdere, der blandt andet tæller pædagoger, sygeplejersker, socialrådgivere, psykomotoriske terapeuter, akademikere, administrative medarbejdere, danskundervisere, tolke og frivillige, der alle selv er kvinder.

Velfærdsarbejderne faciliterer ugentligt forskellige aktiviteter for kvinderne. Eksempelvis er der hver uge fællesspisning, rådgivning, dansk- og samfundsundervisning samt gymnastik, yoga, mavedans og gåture. Udover de ugentlige aktiviteter, markeres forskellige højtider med mad, musik og dans. Desuden arrangerer velfærdsarbejderne udflugter til museer og til Folketinget med henblik på at 'give kvinderne indsigt i og oplevelser med det danske samfund', som velfærdsarbejderne formulerer det i flere årsberetninger. I samfundsundervisningen holder velfærdsarbejderne oplæg om forskellige emner såsom integrationsydelse- og krav, kontanthjælp, depression, stress, krop og grænser, social kontrol, ægteskab og skilsmisse, søvn, sund faste, indeklima, håndtryk, den danske kvindekamps historie og meget andet. Emnerne planlægges ud fra hvad velfærdsarbejderne mener, der er behov for og synes er spændende, og hvad kvinderne efterspørger.

De mange aktiviteter foregår i Grønnelunds egne lokaler, hvor der udover velfærdsarbejderkontorer er et motionsrum, et bederum, et køkken, to toiletter – et for velfærdsarbejderne og et for kvinderne – samt to opholdsrum,

¹ For det fulde projekt, se (Paladino 2020).

² 'Grønnelund' er et opdigtet navn, og anonymiseret på forskellige vis for at undgå, at medarbejderne og de kvinder, der kommer i huset, vil kunne identificeres.

der ofte af velfærdsarbejderne refereres til som 'rummet for de arabisktalende kvinder' og 'rummet for de farsitalende, afghanske kvinder'. Det er i kvindernes opholdsrum og i køkkenet, at de følgende analyser udspiller sig.

Socialiserende måltider: Et kalejdoskopisk perspektiv på tillidsrelationernes dialektik

Måltidet er en vigtig del af hverdagen i Grønnelund. Der er fællesspisning én gang om ugen, ligesom der spises sammen i forbindelse med jul, til sommerafslutning, det persiske nytår nowruz og til eid al-fitr, afslutningen på den muslimske fastemåned ramadan. Til den ugentlige fællesspisning, jul og sommerafslutning står velfærdsarbejderne for måltiderne; de beslutter, hvad der skal laves og tilbereder maden i husets køkken, som grænser op til ét af kvindernes to opholdsrum. Opholdsrummet og køkkenet forbindes af en åbning over køkkenbordet, hvorfra mad, drikke og service udveksles. Til de andre højtider tager kvinderne hver en ret med, som de enten har købt eller lavet hjemmefra, og maden serveres som buffet i de to opholdsrum.

Som vi skal se gennem den følgende analyse, bliver måltiderne i Grønnelund en måde hvorpå kvinderne tilskyndes at blive en del af det 'danske' samfund og dermed en indgang til at udfolde, hvordan tillids- og mistillidsrelationer udspiller sig og slår om i hinanden i den velfærdsprofessionelle hverdag.

Til juleafslutning

Det kan måske synes pedantisk at fokusere så detaljeret på måltidet, som det udspiller sig i forbindelse med juleafslutningen, men ved at undersøge dette måltid mikrosociologisk, mener vi at kunne få blik for, hvordan måltidet er med til at ordne og strukturere sociale relationer. Mere præcist betyder det, at måltidet er et produktivt sted at vise, hvordan tillids- og mistillidsrelationer mellem velfærdsarbejderne og kvinderne i Grønnelund tager sig ud. For eksempel er følgende scenarie observeret:

To velfærdsarbejdere står i køkkenet og er i gang med at røre i store gryder med risengrød. På køkkenbordet står posevis af æbleskiver, syltetøjsglas, smørpakker, kanel og sukker. Døren ind til køkkenet er i dag lukket, 'så det ikke bliver for hektisk', som en af velfærdsarbejderne forklarer, idet hun lukker mig ind og låser døren bag mig. Jeg bliver i køkkenet og hjælper med at røre i gryder og sætte bradepander med æbleskiver i ovnen. De to velfærdsarbejdere er i gang med at portionsanrette risengrøden i små skåle og skærer smør ud i små, lige store, firkantede stykker til at putte på risengrøden. Skålene med risengrød stilles i køkkenåbningen, ligesom de små firkantede stykker

smør, der er ved at smelte på en tallerken, stilles på bordet, hvor der allerede står en skål kanelsukker og to syltetøjsglas. På den anden side af køkkenåbningen stiller kvinderne sig i kø for at tage en skål risengrød, en smørklat, kanelsukker eller en klat syltetøj. Efter kort tid opdager en af velfærdsarbejderne syltetøjet i køkkenåbningen og påtaler, at det ikke er til risengrøden men æbleskiverne. Hun ruller med øjnene og beder mig sætte syltetøjet i køleskabet, så kvinderne ikke tager fra glassene. Et par kvinder kommer hen til køkkenåbningen og spørger til syltetøjet, hvortil velfærdsarbejderen sukker, giver et par af dem en teskefuld ovenpå risengrøden, afviser andre og stiller syltetøjet tilbage i køleskabet. Først da alle kvinderne har spist deres portion risengrød med smørklat og kanel, og afleveret deres tomme skåle, findes syltetøjet igen frem. Det stilles frem i køkkenåbningen med en skål flormelis, og en tilsvarende rutine gentager sig: Velfærdsarbejderne placerer de varmede æbleskiver på tallerkener, tre stykker på hver, som kvinderne kan komme og modtage i åbningen ind til køkkenet.

Som uddraget viser, gives kvinderne ikke mulighed for selv at tage den mad eller mængde, de vil. Ønsker kvinderne at deltage i måltidet, må de stille sig i kø foran køkkenåbningen og tage imod den portion, som velfærdsarbejderne serverer for dem. Når alle portioner er afsat, må de vente på, at velfærdsarbejderne anretter flere. Maden serveres desuden ikke på én gang, men af to omgange, og syltetøjet hører ikke til på risengrøden, men er forbeholdt æbleskiverne. Da nogle af kvinderne bryder måltidets konventioner, bliver det påtalt, og som konsekvens bliver syltetøjet fjernet. Også måltiderne i forbindelse med den ugentlige fællesspisning foregår på tilsvarende vis, hvor der ofte serveres en portionsanrettet, vegetarisk skål suppe med et stykke brød. Om kvindernes adfærd, forklarer velfærdsarbejderne:

Velfærdsarbejder1: Det er som om, kvinderne er bange for ikke at få mad. De tager en suppe og stiller den på bordet for at gå i køkkenet og tage en mere.

Velfærdsarbejder2: Det der med ikke at få nok... at skulle rage til sig eller kompensere eller...

Velfærdsarbejder1: Ja, totalt krybdyrhjerne der bare...

Velfærdsarbejder2: Og det der med, at de skal spærre en plads ik' [til motion]... som om det handler om liv eller død. Sådan noget panikagtigt.

I samtalen mellem velfærdsarbejderne ser vi, at de forstår kvindernes adfærd som udtryk for en frygt for ikke at få nok mad. Når kvinderne 'rager' til sig eller går i køkkenet for at tage en portion suppe, før de har spist den første færdig, så ser velfærdsarbejderne kvindernes adfærd som udtryk for mistillid til, at de nok skal tildeles dén portion, som tilkommer dem. Det er fra dette perspektiv, at det bliver tydeligt, hvordan velfærdsarbejderne blandt andet gennem måltidsstrukturen til julefrokosten ønsker at frisætte kvinderne fra den egoistiske, nærmest krybdyragtige drift – panikken og frygten som følger af kampen på liv og død for at få mad – ved at vise dem, at denne irrationelle adfærd ikke er nødvendig i et ordnet 'dansk' måltid og ligeledes ikke i det danske velfærdssamfund. Fra et mikrosociologisk perspektiv ser vi nemlig, at de socialiserende måltider i Grønnelund fungerer som en konkret måde at lære kvinderne at have tillid til systemet ved at kvinderne fralægger sig deres 'dyriske', irrationelle og egennyttige handlinger. På den måde kan velfærdsarbejdet betragtes som en foranstaltning, der dagligt skal bidrage til at løse kvindernes mistillidsproblemer til velfærdssamfundet.

Skønt kultivering af tillid opfattes som altafgørende for et velfungerende velfærdssamfund, kan måden velfærdsarbejderne serverer maden på til juleafslutningen opfattes som udtryk for deres mistillid til kvinderne. Det vil altså sige, at det, der skulle være en løsning på en mistillid *fra* kvinderne, kan ses som udtryk for velfærdsarbejdernes mistillid *til* dem. Betragtes rationeringen og portionsanretningen fra velfærdsarbejdernes perspektiv, viser denne strukturering deres forestilling om en 'dansk lighedstanke', hvor hver borger får, hvad de har behov for og ret til. Men den selvsamme måltidsstrukturering udtrykker samtidig en mistillid til, at kvinderne på egen hånd er i stand til at fordele maden på lige og retfærdig vis. Når maden på formynderisk vis bliver fordelt af velfærdsarbejderne, så kan det ses som en måde at udtrykke mistillid til kvindernes evne til selvstændigt at administrere måltidssituationen samt at gebærde sig i velfærdsstaten.

Måltidsfællesskabet symboliserer således den orden og de normer, som velfærdsarbejderne tilskynder kvinder at gro ind i. Til julefrokosten styrer velfærdsarbejderne slagets gang og påtager sig ansvaret for at introducere kvinderne for 'dansk julemad', og hvordan den bør spises korrekt. I den forstand udgør juleafslutningen en særlig socialiseringsproces, som skal gøre kvinderne bekendt med 'danske' madtraditioner, måltidsetiketter, turtagning, køkultur, 'danske juletraditioner', 'dansk kostpyramide', og endnu bredere 'dansk tænkemåde', ligesom de – som en af velfærdsarbejderne forklarer – forsøger at introducere kvinderne til:

Dansk ungdomskultur, dansk børneopdragelse, dansk måde at gøre dit og dat på, dansk nærdemokrati, indflydelse, essensen i det danske samfund som bygger på tillid ik', og derfor må man

ikke lave socialt bedrageri... det danske velfærdssystem [...] dansk sygdomsopfattelse.

Julefrokosten udtrykker således velfærdsarbejdernes ønsker om at gøre kvinderne bekendt med velfærdsstatens logikker gennem en hverdagslig handling. Fra dette perspektiv er det netop velfærdsarbejderne, dvs. velfærdsstatens repræsentanter, der råder over madmidlerne. Maden som serveres er standardiseret (ned til mindste smørklat), hver enkelt kvinde (velfærdsstatens borger) er berettiget til at modtage en portion (velfærdssamfundets goder), såfremt vedkommende underlægger sig måltidets regelmæssigheder og dermed udviser tillid til velfærdssystemet.

På den anden side bevidner måltidsseancen og velfærdsarbejdernes ytringer, at mistillid til systemet, egennyttige handlinger og socialt bedrageri er uforeneligt med velfærdssystemets logik. I måltidseksemplet fremgår det konkret ved at enhver overtrædelse af disse normer (f.eks. syltetøj på risengrød) øjeblikkeligt afføder påtale og reprimander. I måltidet indtager velfærdsarbejderne således en rolle, hvor de besidder definitionsretten: De definerer det fællesskab, som kvinderne søges socialiseret ind i, ligesom kvinderne kun ved at efterleve de af velfærdsarbejderne udstukne konventioner og normer kan udvise deres tillid til velfærdssystemet.

Vi vil nu foretage et kalejdoskopisk blikskifte til et andet centralt måltid, som kvinderne er ansvarlige for, for at iagttage hvordan tillid- og mistillidsrelationerne udspiller sig i dette tilfælde.

Til eid al-fitr

Betragter vi måltidet i forbindelse med eid al-fitr, den årlige fejring af afslutningen på ramadanmåneden, hvor velfærdsarbejderne giver kvinderne mulighed for at stå for festmåltidet, tager det sig ganske anderledes ud. Til eid al-fitr, nowruz og andre muslimske helligdage struktureres måltiderne således, at kvinderne hver især tager en risret, couscoussalat, brød, kød, kage, frugt eller anden mad med. Maden stilles i denne forbindelse frem i to adskilte buffeter i de to opholdsrum for kvinderne. Denne måltidsstruktur betyder desuden, at ingen – hverken kvinderne selv eller velfærdsarbejderne – får tildelt en anrettet portion, men at de i højere grad selv kan vælge hvad de vil spise, hvor meget og hvornår. Buffeten følger med andre ord helt andre konventioner, som vi vil udfolde fra forskellige perspektiver.

På den ene side kan denne strukturering betragtes som forbundet med og drevet af et ønske fra velfærdsarbejdernes side om at myndiggøre og hjælpe kvinderne med at tage ansvar for eget liv. Til eid al-fitr får kvinderne mulighed for at bidrage til fællesskabet med den mad, som de selv ønsker at lave. Dette

stemmer overens med formuleringer på tværs af det empiriske materiale, hvor velfærdsarbejderne italesætter deres opgave og tilgang til kvinderne som 'hjælp til selvhjælp', at give kvinderne 'en egen fri vilje', og at deres arbejde har til formål at 'empower' kvinderne. Det er i dette lys, at denne strukturering af måltidet kan opfattes som udtryk for en tillidserklæring fra velfærdsarbejderne, der giver kvinderne hovedansvaret for at stå for måltidet. Gennem eid-måltidet udviser velfærdsarbejderne nemlig tiltro til, at de pågældende kvinder selvstændigt kan bidrage til måltidsfællesskabet, ligesom de får lov til at definere, hvad dette fællesskab også er. Således fungerer eid-måltidet som en måde hvorpå kvinderne lærer at træffe egne beslutninger, tro på sig selv og tage ansvar.

Men denne måltidsstruktur har dog en dialektisk bagside, som understreger, at mistillid også er impliceret i eid-middagen. Som måltidsform gør buffeten det muligt at enhver kan til- eller fravælge den mad, som kvinderne kommer med. Dette er af betydning når organisering af måltidet sættes i forbindelse med en række af velfærdsarbejdernes klassificeringer af kvinderne. Det empiriske materiale belyser eksempelvis, hvordan velfærdsarbejdernes mistillid til kvinderne og til deres mad kommer til udtryk, idet kvinderne opfattes som en gruppe, der 'har en anderledes opfattelse af sund kost', som 'spiser for meget' og 'spiser det forkerte'. Gennem måltidsstrukturen kan velfærdsarbejderne således selv udvælge sig den mad, de finder sund, indbydende og hygiejnisk. Det kan dermed siges, at hvor kvinderne i julemåltidseksemplet ikke gives mulighed for selv at tage den mad eller mængde, de vil (dvs. den 'frie vilje', som velfærdsarbejderne ser det som deres opgave at vække i kvinderne), så får velfærdsarbejderne gennem buffeten netop mulighed for selv at til- eller fravælge den mad, kvinderne kommer med.

I materialet er der flere eksempler på, at velfærdsarbejderne gerne vil spise kvindernes mad, og at de betragter den som lækker. Men der er også flere eksempler, hvor velfærdsarbejderne forholder sig mere mistroiske til den mad, som kvinderne medbringer. Et eksempel på dette fremgår af en observationsnote, der beskriver en samtale mellem flere af velfærdsarbejderne.

En velfærdsarbejder gør opmærksom på, at en af kvinderne er kommet med kage til dem. Kvinden har skåret tre stykker brownie ud, som hun har stillet ind på et af kontorene.

Velfærdsarbejder1: Er der nogle af jer, der vil have det? Jeg spiser helst ikke kage, for så bliver man tyk og fed og får forhøjet kolesterol...

Velfærdsarbejder2: Ej, jeg elsker brownie.

Velfærdsarbejder1: Du kan spise toppen.

Velfærdsarbejder2: Nej tak.

Velfærdsarbejder3: Den ser også lidt vammel ud. [Hun skærer en grimasse og tilføjer]: Der er også lidt væde ved.

Ligesom eid-buffeten er observationsnoten med til at eksemplificere velfærdsarbejdets underliggende ambivalente tillidsrelationer. I begge tilfælde ønsker velfærdsarbejderne at modtage kvindernes madgaver, fordi de ses som et bidrag til fællesskabet og er udtryk for kvindernes selvstændighed. Men ofte, udenfor kvindernes påhør, er der mange tilfælde hvor velfærdsarbejderne hverken godtager eller værdsætter disse bidrag. Endnu et eksempel på dette ses idet nogle af kvinderne kommer med dagligvarer til den ugentlige fællesspisning. Velfærdsarbejderne sætter på den ene side pris på varerne, som de opfatter som udtryk for kvindernes taknemmelighed og ønske om at bidrage, men på den anden side forholder velfærdsarbejderne sig mistroiske overfor varernes hygiejne, ligesom de – halvt i spøg – stiller spørgsmål til, hvor varerne kommer fra. Det går nemlig ikke, hvis Grønnelund 'anklages for at aftage stjalne varer', som en af velfærdsarbejderne formulerer det.

Der er med andre ord talrige eksempler på, hvordan tillid og forhåbning såvel som mistillid og mistro karakteriserer relationerne mellem velfærdsarbejderne og kvinderne i Grønnelund. Organiseringen af eid al-fitr-måltidet er et konkret eksempel på, hvordan velfærdsarbejderne udviser tiltro til og tilskynder kvinderne at deltage i fællesskabet. Men når relationerne mellem velfærdsarbejdere og kvinder betragtes dialektisk, er de også fyldt med mistillid og skepsis.

Afrunding: Velfærdsarbejdets etos mellem tillid og mistillid

De netop anførte måltidseksempler fremviser, hvordan en uanseelig dagligdagshandling – indtagelsen af måltider – fra et mikrosociologisk perspektiv implicerer en række forestillinger om adfærd, traditioner, kultur, sædvane og etikette. Dette hav af forestillinger materialiserer sig blandt andet i form af forskellige tillid- og mistillidsrelationer imellem velfærdsarbejderne og kvinderne. Disse relationer er netop dialektiske, da de to uforenelige momenter – tillid såvel som mistillid – er indeholdt i måltidsrelationerne og ofte på ufrivillig og paradoksal vis slår om i hinanden.

Dialektikken mellem tillid og mistillid er et afgørende træk ved velfærdsarbejdet i Grønnelund. Starter vi med den ofte gensidige mistillid og mistro, er det værd at bemærke, at den er med til at muliggøre den velfærdsprofessionelle *etos* og legitimere pædagogiske interventioner. Når velfærdsarbejderne oplever mistillid, er dette med til at fremdrage specifikke problemer ved kvinderne, som deres interventioner har til formål at løse.

Samtidig udtrykker velfærdsarbejderne både direkte og indirekte tillid til, at kvinderne gennem det rette velfærdsarbejde kan blive en del af det danske

velfærdssamfund. Velfærdsarbejdet skal derfor 'empower' dem, skubbe dem i den rigtige retning og hjælpe dem til 'selvhjælp'. Målgruppen for velfærdsarbejdet står nemlig *indenfor* samfundet i den forstand, at de gøres til genstand for velfærdssamfundets assistance. Der er tillid til, at kvinderne kan blive velfungerende medborgere med velfærdssamfundets hjælp. På samme tid står målgruppen *udenfor* samfundet, idet deres adfærd og samfundsdeltagelse, såfremt den afviger fra majoritetssamfundets og velfærdsarbejdernes normer, etiketter og manerer, til stadighed miskendes og underlægges mistillid. Derfor kræver det, at kvinderne gennem erfaringer med den 'danske måde at gøre dit og dat på' lærer at udvise tillid til, at det 'danske' system fungerer og varetager alle borgeres interesser. Portionsanretninger, turtagning og køkultur er alle midler, der ikke blot skal introducere kvinderne til 'dansk tænkemåde', 'demokrati', 'ligestilling', 'frihed' og 'frisind', men samtidig skal vække deres tillid og tiltro til det danske velfærdssystem.

I sidste ende betyder det, at dialektikken mellem tillid og mistillid er en mulighedsbetingelse for velfærdsarbejdet. De ting, som mistilliden peger på, har velfærdsarbejdet til formål at afhjælpe ved at vække tillid. Velfærdsarbejdet kan derfor ikke ønske den totale afvikling af mistillidsrelationen, som er dens *raison d'être*. Dermed peger vores analyse på en paradoksal relation ved velfærdsarbejdet. Den målgruppe som velfærdsarbejderne har til formål at hjælpe, i dette tilfælde gruppen af 'indvandrere- og flygtningekvinder', vil fra dette perspektiv til stadighed blive opfattet som en gruppe med visse problemer, som velfærdsarbejdet kan og skal gøre noget ved.

Vanessa Paladino, cand.mag. i pædagogik, Københavns Universitet

Jonathan Harmat, ph.d.-stipendiat, Institut for ledelse, politik og filosofi, Copenhagen Business School.

Referencer

Christensen, Søren, og Mikkel Jacobsen. 2019. "Velbekomme: Simmel og måltidets sociologi". I *Simmel, sociologiens eventyrer*, af Søren Christensen, Nils Gunder Hansen, Simon Langkjær, Martin Hauberg-Lund Laugesen, og Joachim Wiewiura. Frederiksberg: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.

Danneskiold-Samsøe, Sofie. 2006. *The Moral Economy of Suffering, Social Exchange among Iraqi Refugees in the Danish Welfare State*. Ph.d.-Række Institut for Antropologi 38. Copenhagen: University of Copenhagen, Faculty of Social Science, Department of Anthropology.

Fauske, Halvor. 2008. "Profesjonsforskningens faser og stridsspørgsmål". I *Profesjonsstudier*, redigeret af Anders Molander og Lars Inge Terum, 29–53. Oslo: Universitetsforlaget.

Hjort, Katrin. 2004. *De professionelle, forskning i professioner og professionsuddannelser*. 1. udgave. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Johansen, Mette-Louise. 2013. "In the Borderland: Palestinian Parents Navigating Danish Welfare State Interventions". Aarhus: Aarhus Universitet.

Järvinen, Margaretha, og Nanna Mik-Meyer. 2003. *At skabe en klient, institutionelle identiteter i socialt arbejde*. 1. udgave, 1. oplag. Hans Reitzel.

Laugesen, Martin Hauberg-Lund, og Joachim Wiewiura. 2019. "Simmel og dialektikken: Om Simmels tænkning og de sociologiske formers indre uro". I *Simmel - sociologiens eventyrer*, redigeret af Søren Christen, Nils Gunder Hansen, Simon Langkjær, Martin Hauberg-Lund Laugesen, og Joachim Wiewiura, 2019:235–62. Nyt fra Samfundsvidenskaberne.

Mauss, Marcel. 2011. *The Gift: Forms and Functions of Exchange in Archaic Societies*. London: Martino Publishing.

Mørck, Yvonne. 1998. *Bindestregsdanskere, fortællinger om køn, generationer og etnicitet*. Frederiksberg: Sociologi.

Olwig, Karen Fog, og Karsten Pærregaard. 2007. *Integration. Antropologiske perspektiver*. Redigeret af Karen Fog Olwig og Karsten Pærregaard. Migration & integration 1. Kbh: Museum Tusulanum.

Padovan-Özdemir, Marta, og Trine Øland. 2017. "Smil og velkommen! Om flygtningehjælperens godgørende lyster". *Dansk Pædagogisk Tidsskrift* 2017 (3): 37–49.

Paladino, Vanessa. 2020. "Velfærdsarbejdets sociale relationer og samfundsmæssiggørende funktion. Et pædagogisk sociologisk studie af

velfærdsarbejdet i et integrationsprojekt for indvandrere- og flygtningkvinder”.
Kandidatafhandling, Københavns Universitet, Det Humanistiske Fakultet.

Simmel, Georg. 1998. *Hvordan er samfundet muligt? udvalgte sociologiske skrifter*. København: Gyldendal.

Villadsen, Kaspar. 2004. *Det sociale arbejdes genealogi, om kampen for at gøre fattige og udstødte til frie mennesker*. 1. udgave, 1. oplag. Kbh: Hans Reitzel.

Øland, Trine. 2019. *Welfare Work with Immigrants and Refugees in a Social Democratic State*. London: Routledge.